

شیعیان تونس

تونس کشوری با ۹ میلیون نفر جمعیت از شمال و شرق به دریای مدیترانه از غرب با الجزایر و از جنوب شرقی با لیبی همسایه است؛ کشوری که از همان قرن نخست و طی فتوحات نظامی به دنیای اسلام پیوست. مردم این کشور مسلمان و اغلب مالکی هستند.

شماری از خوارج اباضی مذهب نیز در تونس زندگی می کنند. در تونس طریقت های صوفی میان مسلمانان رواج دارد و شمار اندکی مسیحی و یهودی نیز وجود دارد. تونس کشوری شدیداً غرب زده است.

در قرن چهارم و پنجم شیعیان زیادی که متأثر از دولت فاطمی بودند در این ناحیه وجود داشتند، اما دولت صنهاجی با حمایت علمای مالکی وقت، آنان را در نیمه نخست قرن پنجم قتل عام کردند. شرحی مفصل در این باره را ابن عذاری به دست داده است (البیان المغرب فی اخبار الاندلس و المغرب: ۱/۲۶۸). این حادثه را با عبارت «محنت مشارقه» می شناسند و این نامگذاری از آن روی بود که تشیع را پدیده ای شرقی می دانستند (شرح مفصل این رویدادها را بنگرید در مقاله ای در:

([Http://www.aqaed.com/theshia/index/html](http://www.aqaed.com/theshia/index/html))

پس از آن تشیع از شمال افریقا رخت برپست تا آن که در دوره اخیر فعالیت جدیدی را آغاز کرده و با استقبال مردمی روبرو شده است.

نقشه شماره ۲۲۰: نقشه تونس

شیعه در این کشور یک اقلیت محسوب شده و شامل بیست هزار نفر است که غالب آنان بومی و تعدادی نیز از مهاجران عراقی و لبنانی هستند. اکثریت شیعیان در منطقه قفصه در جنوب غربی کشور و نیز در حومه پایتخت سکونت دارند. بسیاری از آنان تحصیل کرده های قیروان، سوسه، مهدیه و قابس هستند که طی سالهای اخیر به تشیع گرویده اند. سید محمد تیجانی سماوی که در اصل تونسی است از جمله کسانی است که نوشته های او تحول مذهبی مهمی در شمال افریقا و نقاط دیگر پدید آورد. زمانی که وی به تشیع گروید به عراق رفت و از همان زمان تشیع در تونس فعالیت خود را آغاز کرد. وی آثار فراوانی در مباحث کلامی شیعه نوشت و به دفاع از مذهب اهل بیت پرداخت.

کتاب «ثمّ اهتدیت» مشهورترین اثر اوست که چرایی شیعه شدن او را شرح می دهد. وی آثار دیگری هم دارد که به زبانهای مختلف ترجمه شده است.

شیعیان تونس تحت نظر شیخ مبارک بغدادش و با حمایت مالی شیعیان کشورهای دیگر، حسینیّه ای ساخته اند. آنان پس از انقلاب اسلامی به تشیع روی آورده و غالباً از قشر جوان هستند. دولت حساسیت خاصی روی شیعیان دارد و آنان را بسیار محدود کرده است. به همین دلیل شیعیان مراسم خود را غیر علنی برگزار می کنند. علاوه بر حکومت تونس برخی گروه های غیر شیعی نظیر النهضه و التحریر که سنی وهابی و سلفی هستند، به شدت بر ضد شیعه فعالیت می کنند.

شیعیان الجزایر

الجزایر در جنوب غربی دریای مدیترانه و شمال غربی قاره افریقا قرار دارد. در سال ۲۷ آیین مقدّس اسلام با فرماندهی عقبه فرزند نافع وارد الجزایر شد. اندکی بعد حسان بن نعمان و موسی بن نصیر و طارق بن زیاد فتوحات را در این مناطق ادامه دادند. گفته اند که موسی بن نصیر و پدرش از دوستداران اهل بیت (ع) بوده اند. منطقه افریقیه و از جمله کشور الجزایر به مدت ۵ قرن از اواخر قرن دوم تا اواخر قرن هفتم منطقه نفوذ و گاهی حاکمیت دوستداران اهل بیت بوده است، به طوری که حکومت های ادارسه، فاطمیون و موحدون بذر محبت اهل بیت (ع) را در این مناطق پراکندند.

کشور الجزایر تا ۱۸۳۰ تابع دولت عثمانی بود و پس از آن به مدت ۱۳۲ سال باتهاجم نظامی فرانسه مستعمره آن کشور شد. در ۱۹۶۲ ملت الجزایر پس از سالها مبارزه استقلال خود را به دست آورد و نوعی حکومت ملی و تا اندازه ای مذهبی در این کشور پدید آمد.

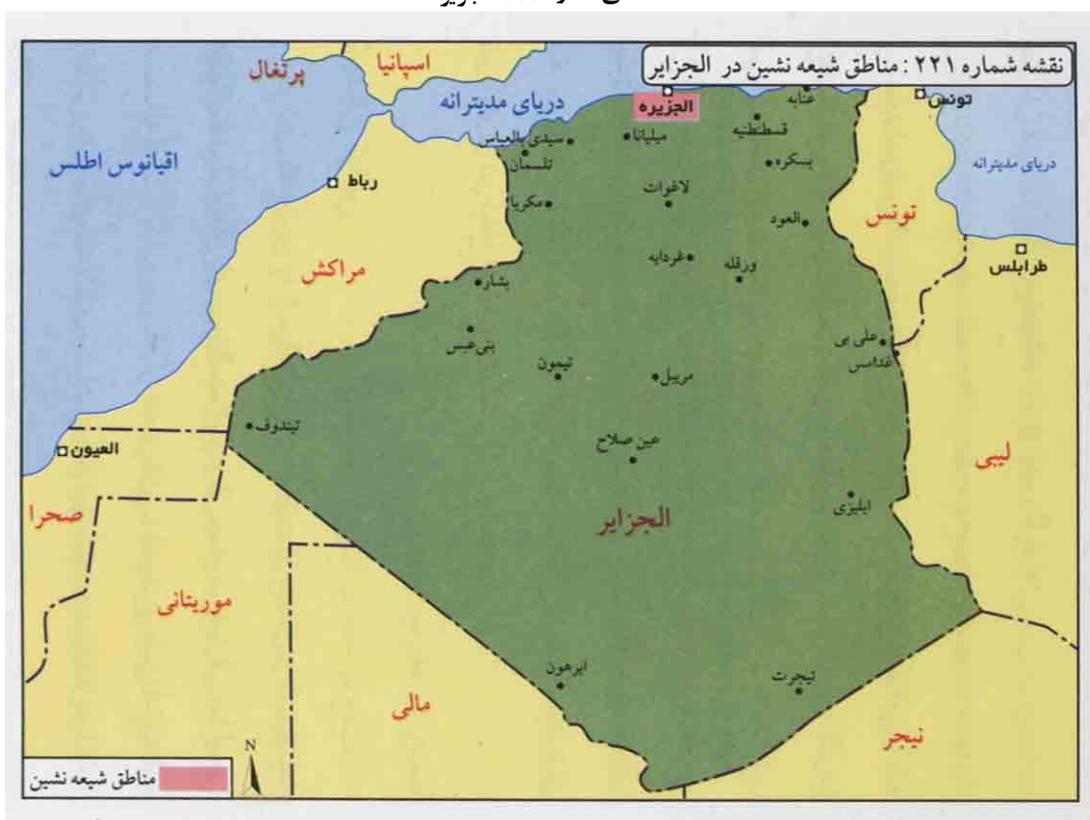
ملت ایران در آن زمان از استقلال کشور الجزایر استقبال کرده و بسیار شادمان گشت. کشور الجزایر به طور کامل اسلامی است، به طوری که از جمعیت نزدیک به ۳۰ میلیون نفری آن ۹۹ درصد مردم آن برآیین مقدّس اسلام و اکثریت قریب به اتفاق آنان مالکی هستند. تعدادی اباضی، وهابی و سلفی نیز در الجزایر وجود دارند. طریقت های صوفی بسان دیگر نقاط شمال افریقا در میان اهل سنت فراوان است.

این کشور تا سال ۱۹۹۱ به صورت تک حزبی و با حاکمیت جبهه آزادی بخش ملی الجزایر اداره می شد. پس آن نظام چند حزبی حاکم گشت. در حال حاضر در الجزایر احزاب مختلفی با

گرایش های متفاوت اسلامی، ملی و لائیک وجود دارند. اسلامی ها به طور عمده عبارت اند از: جبهه نجات اسلامی عباس مدنی، حرکت مجتمع السلم معروف به حماس به رهبری شیخ محفوظ نحناح، و جنبش اسلامی النهضه.

برخی از جریانات وهابی افراطی در دو دهه اخیر در الجزایر پدید آمدند و با رفتار افراطی خود تصویر زشتی از اسلامگرایی در این کشور برجای گذاشتند. همچنین شماری از این جریانها همگام با جریان وهابی، و به هدف جلوگیری از رشد تشیع، تبلیغات وسیعی بر ضد شیعه به راه انداختند. بلحاج یکی از رهبران جبهه نجات اسلامی از مخالفان سرسخت شیعه در الجزایر است. وی از مدافعان ابو مصعب زرقاوی، قصاب شیعه در عراق بود که به جرم حمایت از تروریسم در الجزایر دستگیر شد. در حال حاضر مناسبات خوبی میان جمهوری اسلامی ایران و الجزایر برقرار است.

نقشه های شماره ۲۲۱: الجزیره

مردمان شمال آفریقا همواره دوست دار اهل بیت بوده اند، اما کمتر از نزدیک باتشیع امامی آشنایی داشته اند. پس از انقلاب اسلامی شماری از مردم این کشورها مانند الجزایر، تونس و مراکش به تشیع امامی گرویدند. بسیاری از شیعیان الجزایری الاصل در فرانسه زندگی می کنند. به طور کلی از آمار دقیق شیعیان امامی الجزایر اطلاعی در دست نیست، اما بر اساس شواهد کلی موجود نباید رقم آنان کمتر از چند ده هزار نفر باشد. بسیاری از آنان از افراد انقلابی هستند که به پیروی از امام خمینی به تشیع گرویدند. برخی متأثر از عراقی های مهاجر به الجزایر هستند. شماری نیز در ارتباط با شیعیان لبنانی و برخی از جنبش های اسلامی نوین شیعی در این کشور به این مذهب در آمدند.

شیعیان الجزایر با نسبت های متفاوت در تمامی الجزایر و در منطقه قبایل نیز حضور دارند. ولی عدم ارتباط آنان با یکدیگر و ترس از اظهار عقیده، ارائه آمار دقیق را مشکل ساخته است. یکی از عوامل گسترش تشیع، مهاجران عراقی، سوری و لبنانی هستند که برای کار به این کشور آمده اند. به گفته محمد العامری که خود از مستبصرین الجزایر است، بر اساس اصل ۶۱ قانون اساسی الجزایر، دین یک امر فردی است و هر کسی در انتخاب مذهب آزاد است. به همین دلیل، دولت هیچ گونه مخالفت اصولی با تبلیغات شیعی ندارد. با این حال این حرکت بیشتر پنهانی و به آرامی انجام می شود. بسیاری از کسانی که مذهب تشیع اختیار کرده اند عامل آن را گریز از اقدامات خشونت بار جماعات و گروه های سلفی در دهه ۱۹۹۰ می دانند. با این حال به رغم نفوذ فراوان سلفی ها، شیعیان در سراسر الجزائر هیچ مرکز مستقل فرهنگی و مذهبی ندارند.

شیعیان تانزانیا

جمهوری تانزانیا متشکل از دو کشور تانگانیکا و زنگبار، کشور بزرگی است که در شرق آفریقا و در همسایگی اقیانوس هند قرار دارد. این کشور با جمعیت ۳۲ میلیون نفر در زمره بیست کشور فقیر جهان است. بخش عمده جمعیت آن را سیاه پوستان تشکیل می دهند و تعدادی آسیایی هندی الاصل، پاکستانی، اروپایی و عرب نیز در این کشور سکونت دارند. بزرگ ترین شهر آن دارالسلام، مرکز این اتحادیه است.

در جزیره زنگبار در اثر آمیختگی نژاد سیاه با اعراب و ایرانی های شیرازی الاصل که نزدیک به هزار سال پیش برای تجارت به این مناطق آمده بودند، نوعی نژاد دورگه به نام نژاد فرهنگ و زبان به نام سواحیلی شکل گرفته است.

مسلمانان در این کشور حدود ۱۵ تا ۱۷ میلیون، مسیحیان ۱۲ میلیون و سایر مردم پیرو ادیان بومی و سنتی هستند. اسلام در اواخر قرن اول به وسیله تجارت و توسط تاجران مسلمان وارد منطقه شرق افریقا شد. نخستین اعراب مسلمان در زمان خلافت عبدالملک بن مروان (۶۵-۸۶) به این مناطق رفتند. گفته شده است که دومین مهاجران در سال ۱۲۲ گروهی از پیروان زید بن علی بن حسین بودند که پس از به شهادت رسیدن زید بن علی به این مناطق مهاجرت کردند و در جنوب کنیا در اطراف شهر لاموی فعلی اقامت گزیدند. سومین مهاجرت در سال ۳۰۱ صورت گرفت و گروهی از اعراب بحرینی از قبیله حارث به خاطر فرار از ظلم و ستم حاکمان به این مناطق آمدند.

نقشه شماره ۲۲۲: تانزانیا

در قرن چهارم هجری گروهی از ایرانیان اهل شیراز به سرپرستی علی بن حسن در شرق آفریقا در جنوب کنیا تا جزیره کومور استقرار یافتند و حکومت قدرتمندی با مرکزیت شهر کیلوا (کلوه) تأسیس کردند که به مدت پنج قرن به درازا کشید. بیشتر مسلمانان تانزانیا پیروان مذاهب اهل سنت و بخش عمده آنان شافعی مذهب و گروهی نیز پیرو مذهب حنفی هستند. گروهی قادیانی نیز در این کشور زندگی می کنند. شیعیان تانزانیا یک اقلیت فعال هستند که به طور عمده در دو گروه هندی و بومی فعالند. گروهی از هندی الاصل های مسلمان شیعه این کشور، دوازده امامی و گروهی دیگر اسماعیلی مذهب هستند.

دولت، کلیه ادیان را به رسمیت شناخته و پیروان هر مذهب می توانند آزادانه به امور دینی خود بپردازند. به عبارت دیگر این کشور سکولار اداره می شود و دولت جانبدار هیچ دینی نیست. همان طور که اشاره شد به طور کلی شیعیان امامی این کشور دو گروه اند:

۱ - شیعیان خوجه اثنا عشری هندی الاصل.

۲ - شیعیان دوازده امامی بومی.

اصل تشیع تانزانیا متعلق به گروه اول و به تدریج تشیع در میان بومیان رواج یافته است. این رواج به رغم تلاش شماری از رهبران روحانی با کندی مواجه بوده است. دلیل آن جدایی جامعه خوجه ها از بقیه شیعیان بومی و سیاه پوست است. با این حال کشور تانزانیا در رواج تشیع در آفریقا پیشگام بوده است.

شیعیان امامی خوجه (در تانزانیا)

خوجه های امامی در آغاز در شمار خوجه های اسماعیلی نزاری و پیرو آقاخان بودند (درباره اصطلاح «خواجه» بنگرید دایرة المعارف تشیع، مدخل خوجه). آقاخان اول (م ۱۲۹۸) پس از یک دوره از تحولات و نزاعهای سیاسی با دولت قاجار، از ایران به بمبئی رفت و همانجا میان پیروان خود درگذشت. در این دوران شماری از خوجه ها در شهرهای بمبئی، کراچی و نواحی دیگر به تدریج به مذهب امامی درآمدند (شرح چگونگی جدایی آنان را بنگرید در: شیعیان تانزانیا: ۳۷). این گرایش میان برخی دیگر از مهاجران آقاخانی در موگادیشو و مادگاسکار نیز ظاهر گردید و بدین ترتیب جریان خوجه های امامی پدید آمد. بنابراین خوجه های امامی غالباً هندی هایی هستند که قبل از یک صد سال، از مذهب اسماعیلیه به امامیه گرویدند. آنان در حال حاضر در تانزانیا و کنیا از موقعیت اقتصادی و اجتماعی خوبی برخوردارند.

خوجه ها به رغم پراکندگی اولیه، تشکل درونی خویش را حفظ کرده و زیر نظر فدراسیون جهانی خوجه های اثناعشری که در لندن است قرار دارند. پس از اخراج آسیائیان از اوگاندا در سال ۱۹۷۲ خوجه های آن کشور به لندن آمدند و سنگ بنای تشکیلات را در لندن با ریاست جواد نقوی گذاشتند. این فدراسیون عالی ترین مرکز تصمیم گیری برای خوجه های امامی در سراسر جهان است که در سال ۱۹۷۴ اساسنامه آنان تصویب شد. ریاست این تشکیلات سالها با فردی به نام ملاصغر بود، اما رئیس این سازمان بعد از مرحوم ملاصغر، آقای حَسَنَیْن والَجی و در حال حاضر هاسم (هاشم) جواد است. این رئیس به صورت انتخاباتی برای هر سه سال معین می شود. کلیه فدراسیون های منطقه ای شیعیان خوجه سراسر دنیا از جمله فدراسیون شیعه خوجه اثنا عشری جماعت افریقا که شامل کشورهای تانزانیا، کنیا، ماداگاسکار، و بروندی را در بر می گیرد (و رئیس آن از سال ۲۰۰۵ آقای رمضان نانجی است) زیر نظر فدراسیون جهانی قرار دارد. خوجه ها از نظر مذهبی، بسیار پایبند نمازهای جماعت یومیه، برگزاری مراسم اعیاد و همچنین مراسم عاشورای حسینی هستند. آنان سابقاً مقلد آیت الله خویی و پس از درگذشت ایشان، مقلد آیت الله سیستانی هستند. مهم ترین دشواری آنان با شیعیان سیاه پوست افریقا است که خود را از آنان جدا کرده و تا حدودی رنگ قومی به خود داده اند. این وضعیت در سالها اخیر به مقدار زیادی تغییر کرده است (بنگرید: سنت و فرهنگ در کنیا: ۲۷۷ - ۲۷۹). در حال حاضر حدود ۱۲۵ هزار نفر شیعه خوجه در مناطق مختلف جهان زندگی می کنند. شمار زیادی از آنان در هند و پاکستان و جمعیتی از آنان در شرق افریقا، یمن و برخی از کشورهای حوزه خلیج فارس زندگی می کنند.

این گروه در میان کشورهای افریقایی بیش از همه در تانزانیا زندگی می کنند. با این حال یک سازمان منظم که همان فدراسیون است، ارتباط کاملی میان آنان برقرار کرده است.

خوجه های امامی نخستین پیام آوران تشیع امامی در این ناحیه و به طور کلی در این بخش های افریقایی هستند. به عبارت دیگر تانزانیا دروازه ورود تشیع امامی در شرق افریقا است. در ضمن خوجه ها، تشکیلاتی ترین گروه شیعه هستند و این روش خود را از سابقه تاریخی خویش، در آیین اسماعیلی، به ارث برده اند. این احساس، سبب شده است تا تشکل های فراوانی ایجاد کرده و در سایه آن به فعالیت های خدماتی، اجتماعی، آموزشی و فرهنگی بپردازند. برخی از این تشکل ها عبارت اند از:

گروه هلال طلائی: این گروه در زمانهای مورد نیاز به ویژه بلایای طبیعی به گروه های خوجه خدمات مالی ارائه می دهد.

موسسه فائز حسینی: این گروه ۵۰ سال پیش در مومباسا شکل گرفت و شعبه هایی در دارالسلام، نایروبی و آروشا دارد.

باشگاه جعفری: برنامه های تفریحی و ورزشی را برنامه ریزی می کند.

مؤسسه خیریه خدمات شیعیان در دارالسلام: کمک های مالی برای شیعیان ارسال می کند.

انجمن اثنی عشری: این انجمن خدمات آموزشی و ورزشی ارائه می دهد.

گروه دانش آموزان پیش آهنگ.

جامعه زینبیه: ویژه بانوان.

همه فعالیت های شیعیان خوجه زیر نظر فدارسیون جهانی جماعات شیعه خوجه اثنی عشری است که هر سه سال یک بار کنفرانسی تشکیل می دهد و تصمیمات جهانی این فدارسیون در آن گرفته می شود. تصمیمات این کنفرانس برای تمام فدارسیون های منطقه ای لازم الاجرا است. سیاست های کلی در رابطه با انتخاب مرجع تقلید، پرداخت خمس و زکات و... از مسئولیت های این سازمان است. این جمعیت همچنین از ورود به مسائل سیاسی و موضع گیری در قبال رخدادهای سیاسی حتی اگر تبعات مذهبی داشته باشد، خودداری می کند. این سازمان در سال ۱۹۷۶ در لندن تشکیل شد و دارای ۲۴ عضو و ۴ فدارسیون منطقه ای (افریقا، آمریکای شمالی، آسیا و استرالیا) می باشد.

جماعت دارالسلام در ۱۹۳۷ تأسیس شد و از همان سال به ایجاد تشکل های اجتماعی و فرهنگی پرداخت. رکن اصلی تشیع خوجه ها و حتی بومی ها در تانزانیا برای چندین دهه روحانی برجسته مرحوم سید سعید اختر رضوی بود.

کالج اسلامی دارالسلام از دیگر مراکز تانزانیا و وابسته به خوجه ها است که ۷۰ درصد از دانشجویان خوجه و ۳۰ درصد دیگر از سایر مسلمانان هستند.

سازمان بلال مسلم میشن: این تشکیلات که توسط مرحوم سید سعید اختر رضوی و شماری دیگر از رهبران شیعه در تانزانیادر سال ۱۹۶۷ بنیانگذاری شد، خدمات تبلیغی مذهب اهل البیت (ع) را بر عهده دارد و زیر نظر فدارسیون شورای عالی و حمایت دارالسلام دارای چندین مدرسه به سبک حوزه علمیه است. خدمات آن اختصاص به دانش پژوهان شیعه سیاه پوست دارد و ارائه کمک های مالی هنگام بلاهای طبیعی، ساختن خانه سالمندان و... از دیگر خدمات این

سازمان است. هزینه های این مرکز از سوی اعضاء و شیعیان تأمین می شود. این سازمان دو مجله منتشر می کند: صدای بلال به زبان سواحیلی و **The light** به زبان انگلیسی. آموزش های مذهبی، مجله، کتاب، پاسخ به سؤالات مذهبی از دیگر اقدامات این سازمان است. کالج اسلامی المنتظر در منطقه ساحلی دارالسلام قرار دارد. از سال ۱۹۶۸ شماری از دانش آموزان این مرکز برای تحصیلات دینی به نجف و قم اعزام شدند. یک جامعه کوچک از شیعیان دوازده امامی (خوجه و بومی) در آروشا زندگی می کنند. در این شهر مرکز افهام و تفهیم به کار نشر فرهنگی شیعه در بین بومیان پرداخته و مدرسه اهل البیت نیز در آن شهر قرار دارد. شیعیان سیاه پوست بومی در آروشا ۱۵۰ نفرند. باگامویو به لحاظ قدمت دارای دومین مسجد شیعی در شرق افریقا است. شیعیان خوجه به مراسم مذهبی و انجام فرایض پای بندند. آنان درگذشته مقلد آیت الله خویی، سپس مقلد آیت الله گلپایگانی و درحال حاضر مقلد آیت الله سیستانی هستند. زیارت عتبات نزد آنان از اهمیت زیادی برخوردار است. چنان که در اجرای مراسم سوگواری امام حسین (ع) بسان شیعیان هندو پاکستان عمل می کنند. شیعیان خوجه در بیشتر کشورهای محل سکونت خود به دلیل نفوذ اقتصادی، از جایگاه و موقعیت بالایی برخوردارند و دولتها نیز همواره از منافع آنان دفاع می کنند.

یکی از معروف ترین عالمان دوره اخیر در میان شیعیان خوجه، مرحوم سید سعید اختر رضوی (م ۳۰ خرداد ۱۳۸۱) است که بانی اصلی تشیع در کشور تانزانیا است. وی در سن ۷۶ سالگی درگذشت و در قبرستان شیعیان در دارالسلام به خاک سپرده شد. وی حدود چهل سال در تانزانیا زندگی کرد و چندین جلد از کتاب المیزان را به انگلیسی ترجمه کرد. مرحوم رضوی آثار گرانبهای دیگری نیز دارد چنان که کتابی در تاریخ تشیع در افریقا نوشته است. ایشان مکرر به ایران سفر کرده بود. فرزند وی نیز از روحانیون شیعه است.

شیخ مسلم بانجی دودوما از دیگر مبلغان شیعه در این ناحیه است که مدرسه امیر المؤمنین علیه السلام را افتتاح کرد. سید محمد مهدی شوشتری نیز از مبلغان شیعی زنگبار است. شیخ عبدالله ناصر نیز از عالمان شناخته شده شرق افریقا است. شیخ مسیح شعبان از دیگر رهبران زبده شیعه در این کشور است. مرحوم ملا اصغر برای سالها رئیس فدارسیون خوجه ها در لندن بود و خود از چهره های فرهیخته و دانشمند به شمار می آمد.

در سالهای اخیر تعدادی از شیعیان خوجه از تانزانیا به کشورهای اروپایی و کانادا مهاجرت کرده اند. به همین دلیل از شمار آنان در این کشور کاسته شده است. آنان که به لحاظ مالی

وضع مطلوبی داشتند کمتر می توانستند میان فقیران تانزانیایی زندگی آرامی داشته و با آنان ارتباط برقرار کنند. به رغم آن که خوجه ها گروهی درون گرا بودند، اما همزمان با تأسیس جمعیت بلال مسلم میشن و جمعیت اثنا عشری تانزانیای، مذهب اهل بیت (ع) در بومیان این کشور رواج یافت. به دنبال آن و با همّت شیوخ شیعیان، سیاه پوست و کمک شیعیان خوجه، بنیاد امام باقر (ع)، بنیاد امام حسین (ع)، سازمان دار المسلمین، بنیاد اهل البیت علیهم السلام و دارالهدی در شهرهای مختلف تانزانیای تأسیس شد.

شیعیان بومی

به طور تخمینی آمار شیعیان بومی را می توان حدود ۳ تا ۵ هزار نفر ارزیابی نمود که در شهرهای آروشا، کیگوما، قصبات اوجیچی، سیمبا، تابورا، دودوما، موانزا، بوکوبا، امبیا، تانگا، پانگانی، لوشوتو، باگامویو، سوهولا، کاله، زنگبار، سونگیا، سینگیدا و به ویژه در دارالسلام پراکنده اند.

علاوه بر فقدان مرکزیت و انسجام شیعیان بومی، آنان به لحاظ اجتماعی نیز وضعیت مناسبی ندارند. اکثر شیعیان بومی را مسلمانان فقیر و محروم تشکیل می دهند که به شغل کشاورزی و کارگری در کارخانجات مشغولند. از شیوخ معتبر شیعه بومی شیخ ملبا صالح، شیخ مایونگا و شیخ مسیح شعبان را می توان نام برد.

مدارس و مراکز اسلامی مختص شیعیان بومی:

در دارالسلام: مدرسه الرضا(ع)، بنیاد امام حسین (ع)، مدرسه امیر المؤمنین (ع)، بنیاد امام باقر (ع)، مدرسه سبطین، مدرسه اهل البیت (ع) مدرسه فاطمه الزهرا (س) (وابسته به سازمان ویپاز).

مرکز تربیت معلم دخترانه ولیّ عصر (ع) در کیباها.

چند مدرسه کوچک اسلامی در کیگوما.

چندین مدرسه در شهر آروشا و مدرسه امام علی (ع) در دودوما.

به طور کلی باید گفت تانزانیای یکی از فعال ترین کشورها در نشر فرهنگ شیعه در سراسر افریقا است. بسیاری از شیعیان خوجه و بومی در کار نشر فرهنگ شیعه فعال بوده و آثار فراوانی در زبان سواحیلی و انگلیسی نوشته و منتشر کرده اند. توضیحات مفصلی درباره سیر تشیع در

این کشور در کتابی با نام شیعیان تانزانیا (نوشته امیر بهرام عرب احمدی، تهران، الهدی، ۱۳۷۹) و نیز در کتابی با عنوان الشیعة فی افریقیا (اثر مرحوم سید سعید اختر رضوی) آمده است.

شیعیان زنگبار

زنگبار متشکل از چند جزیره، مجمع الجزایر زنگبار را تشکیل می دهد. زنگبار به جزیره میخک (صادرات اصلی جزیره) مشهور است. این منطقه یک جمهوری خود مختار اما وابسته به جمهوری تانزانیا است به گونه ای که در امور داخلی مستقل و در امور خارجی و بین المللی تحت نظارت آن کشور است.

حدود ۹۸ درصد از مردم زنگبار مسلمان هستند، چنان که اندکی، از پیروان مسیحیت و آیین هندو نیز در آن زندگی می کنند. شمار شیعیان اندک و در دو دسته شیعیان بومی و مهاجر است که دسته اخیر غالباً هندی یا ایرانی اند. شماری از شیرازیان در قرن چهارم به زنگبار مهاجرت کرده و نفوذی در آن ناحیه به دست آوردند. اما این که شیعه بوده اند یا نه چندان روشن نیست. اگر بتوان از روی اسامی افراد قضاوت کرد باید گفت آنان شیعه بوده اند؛ زیرا اسامی حاکمان شیرازی غالباً علی و حسن و مانند اینهاست. آنان دولتی در شرق افریقا ایجاد کردند و امرایی داشتند که نامشان در کتاب السلوة فی اخبار کلوه آمده است. مسجد کیزیمکازی از قدیمی ترین مساجد در جنوب زنگبار یادگار همان دوران است. این دولت تا اواخر قرن پانزدهم میلادی (نهم هجری) ادامه داشت و این زمان به دست مهاجمان استعمارگر پرتغالی بر افتاد.

در زمان قاجار یکی از فرماندهان ایرانی به نام کلب علی خان (م ۱۲۹۲ ق) به عنوان فرمانده نیروی نظامی عمانی در زنگبار به آن کشور رفت و سنگ بنای تشیع را در آن ناحیه با تأسیس یک امامباره گذاشت. پس از آن یک شیعه به نام احمد بن نعمان، حسینیه المعظم را در زنگبار ساخت. طی دو دهه پایانی قرن نوزدهم به تدریج خوجه های امامی وارد این ناحیه شدند. یک روحانی با نام سید عبدالحسین مرعشی شوشتری که در سال ۱۸۸۵ به زنگبار رفت، مرشد این شیعیان بود. از جمله مساجدی که آنان تأسیس کردند مسجد قوّة الاسلام بود. خوجه ها به تدریج این ناحیه را ترک کرده و اکنون گروه اندکی شیعه در زنگبار هستند که شماری اثنا عشری، برخی بومی و اندکی نیز آقاخانی و بُهره در آنجا هستند.

از مراکز مهم شیعیان در این کشور می توان مسجد حجّت الاسلام، مسجد قدیمی المعظم، حسینیه شاه خراسان، حسینیه محفل حضرت عباس، حسینیه حضرت عالی مقام و مسجد علی بن

ابی طالب را نام برد. مدرسه امام حسین (ع) مهم ترین مدرسه اسلامی، متعلق به شیعیان است. همه ساله در این کشور جشن نیمه شعبان و روز ولادت حضرت زهرا (ع) و عزاداری محرم برگزار می شود. شیعیان به لحاظ اقتصادی و فرهنگی از وضعیت نسبتاً خوبی برخوردارند. یکی از مکان های بسیار مهمی که در حال حاضر به شیعیان زنگبار تعلق دارد منطقه کیپوندا است؛ اما به دلیل مهاجرت شیعیان از این کشور، جامعه شیعه زنگبار رو به ضعف است. کتابخانه مکتب التوحید که دومین کتابخانه در زنگبار است، مربوط به یکی از شیعیان فعال خوجه است (بنگرید:

شیعیان تانزانیا: ۲۲۸-۲۳۳).